

Szabó Krisztina – Szabó R. Ádám

KIKÖTŐVÁROSI SÉTÁK – ROTTERDAMI PÁROS MÚZEUM-MUSTRÁ

Hollandia többi nagyobb városával ellentétben Rotterdam nem éppen a történelmi városközpontjáról vagy hangulatos, 19. századi házsorairól híres, hiszen a II. világháború kivételesen kegyetlenül sújtott le rá, a németek és a szövetségesek szinte teljesen porig bombázták és kifosztották. Egy nagyon tudatosan felépített Nagy Tervet követve, az ezredfordulóra Rotterdam újjáépült romjaiból, és mára szinte múzeumok tucatjai jelenítik meg, idézik meg archív fényképekkel vagy éppen „süllyesztik el” az egykor (és ma is, ismét) virágzó kikötőváros múltját.

És ezekben a múzeumokban a látogatók gyakran egymás kezébe adják a kilincset, de ha tömeg nincs is mindenhol, az embernek mégis az az érzése, hogy nagyon sokan töltik szabadidejüket kiállításokon.

Ennek egyik oka az lehet, hogy a holland kultúrában a képzőművészet az egyik legvirágzóbb ág, meg közrejátszhat a hihetetlenül kiszámíthatatlan időjárás is – melyik hollandiai lakos ne örülne, ha néhány óráig biztos lehetne abban, hogy nem zavarja meg az időjárás a tevékenységében – de, meglátásunk szerint, van még egy fontos tényező: a RotterdamPass.

Semmilyen fizetett hirdetésről nincs itt szó, és akár hasznosítható is lehet az ötlet: a RotterdamPass egy olyan „apró útlevel”, amely arra motiválja a környékelieket, hogy használják ki azt a sok lehetőséget, ami körülöttük van. A kis kártya felmutatásával az összes környékelmi múzeumba, gallériába, moziba ingyen látogathatsz el egy alkalommal (második, sokadik alkalom pedig általában kedvezményes), emellett rengeteg rendezvényre, tanfolyamra, kikapcsolódási lehetőségre kaphatsz kedvezményt egy éven keresztül.

De ami számunkra a legérdekesebb a tagsággal kapcsolatosan: csak regisztrált rotterdami lakosoknak jár. Nem sok pénzt akarnak sok látogatótól,

hanem egy várost, amit ismernek a lakói, és amelynek látogatják az intézményeit, eseményeit. A csali nálunk is működött: az elmúlt időszakban három egymástól nagyon különböző múzeumot látogattunk meg, amelyekből egészen eltérő, majd összeálló képeket és villanásokat láthattunk erről a nagy múltú, mégis legókocka-szerűen új és csillogó holland településről.

Aki a jelenlegi Rotterdamra kíváncsi, és meg szeretné bámulni a tényleg kiállítóterembe illő városközpontot, madártávlatból, esetleg a modern, ipari tájat robogó szupervonataival, annak a Mini World Rotterdam múzeumban a helye. Egy hatalmas teremben miniatűrben kiterítve fekszik a város, jellegzetes épületeivel, hídjaival, a környező külvárosi és vidéki környezettel (ami a hollandoknál szinte szükségszerűen közel van egymáshoz, az ultramodern városkép fontos része a zöldövezetek beépítettsége, a városi élővilág megóvása, s ez valahogy mégsem egyenlő a kóbor kutyák és macskák hadaival). Egy befogadható, szobányi térben tekinthetjük át a műépítészet esztétikai szempontjain túlmutató, más szögből nem észrevehető összefüggéseit, érthetjük meg a forgalomvezetés virtuozitásának fontosságát a túlnépesedő 21. század városában, más szóval teljesen kimozdít a hétköznapi szemléletünkéből, és vezet rá az önmagunkon túlmutató reflexióra, a városi öntudat felerősítésére.

Az óriásként töltött időszakban más az időmérés szabálya: huszonnégy perc egy nap, így egy látogatás alatt többször is láthatjuk, ahogy az irodaházakban fel-, majd lekapcsolódnak sorra a lámpák, és fokozatosan lelassul a város, éjszakánként a forgalom (úgy a közúti, mint a vasúti) is komótosabb, személyszállítók helyett inkább teherszállítók járnak a várost és környékét, a látogató eszébe juttatva azokat a munkásokat is, akikkel nappali dolgozóként nemigen találkozik.

A nyári város lehangulatósabb kiállítása, a Lust for Life a Nederlands Fotomuseum (a holland nemzeti fotómúzeum) Ed van der Elsen nevéhez fűződő anyaga.

A holland fotós és filmes több mint negyven éven keresztül járta és fotózta a világot, főként az embereket. Elmondása szerint számára a legfontosabb, hogy átadja, az emberek hogyan formálták az életüket, illetve az hogyan formálta őket. Lényegtelen, hogy éppen Amszterdam, Párizs vagy Tokió utcáin fotózta a nyüzsgést, esetleg Indiában vagy Dél-Afrikában örökítette meg a különleges hangulatú, gyakran hátborzongató jeleneteket, a képeivel mindig eléri, hogy érezd, te is részese vagy a képeknek.

Az 1987-ben kiadott *Hallo! Een nieuwe Ed van der Elsen* (Jó napot! Egy új Ed van der Elsen) című fotóalbumában egy asszociációs játék se-

gítségével válogatta össze a képeit, így mesél történeteket az egymás mellé helyezett képpárosokkal.

Életrajzírói szerint nem vette túl komolyan magát, könyveiben többször vicces megjegyzésekkel, feliratokkal látja el képeit, időnként elszórakozott azok egyszerűségén. Pedig az életigenlés mellett a képein van minden: félelem, öregedés, fájdalom, gyász, és foglalkozik olyan kérdésekkel is, mint a rendezett házasságok, szexuális erőszak vagy diszkrimináció.

Van der Elskén kiterjedt munkássága (a kiállítás anyagát nagyjából 42 000 diából válogatta össze a kurátor, Frits Giertsberg) remekül fejezi ki a holland életérzést, legalábbis ilyen érzést kelt: képei színesek, jól informáltságról, nyitottságról tesznek bizonyosságot, és miközben alkotásai néhol átélhetik a konzervatívabb néző ingerküszöbét, alapvetően egy morális hozzáállásról tanúskodnak.

A képek színes jellegét pedig nem árt külön hangsúlyozni, hiszen van der Elskén egyik legfontosabb stílusjegye, a színes fényképezés már akkor (az ötvenes években) uralta munkásságát, amikor a technika máshol még alig volt elérhető. A színek használatában korszakalkotó fényképész elmondása szerint dokumentarista szándékú képei a színek erejével a valóságot erőteljesebben képesek visszaadni, mint fekete-fehérrel, így egész élete során hű maradt kedvenc technikájához.

A Maritiem Museum – a kikötőváros tengerészeti múzeuma – egy olyan állandó kiállítással kecsegtetett, amelynek a köszöntővideóját kétszer is megnéztük, nehogy valamit elrontsunk.

A kiállítás első felében tudatják a látogatókkal, hogy mostantól ők tengerész-gyakornokok saját, névre szóló azonosító kártyával, hozzáférési jogokkal és (félkomoly) kötelességekkel. A feladat: felderíteni a különböző energiaforrásokat, és minél jobban megismerni őket, hogy jól teljesítsünk a gyakoronoki tesztünkön.

A friss gyakoronokok munkavédelmi felszerelésben (igény esetén gumicsizmában is), a bevezető videóban látott vészhelyzetek miatt még mindig enyhe gyomorideggel küszködve, óvatosan megközelítik a lépcsőt, ahonnan feltáru a falra „festett”, folyamatosan változó tenger világítótornyostul, viharostul. Néhány projektor, stratégiaileg elhelyezett hangszórók és jól beállított légkondicionáló berendezés – a technika teljesen elérhető, de tudni kell jó érzékkel használni.

Márpedig a Maritiem Museum kurátorai értettek a dolgukhoz, felnőttek számára is teljesen élvezetes végigmenni a múzeum által felállított, szó szerint játékos tanulási fázisú tudáspróbán, amelynek végén az ember egy

kifejezetten kiterjedt értékelést kaphat saját teljesítményéről, külön pontozva a kreativitás, reflexek és még vagy egy tucatnyi rubrikát. Építhetünk és irányíthatunk hajót, olajat fúrhatunk, vagy megpróbálhatjuk megtalálni a tökéletes helyet egy hipermodern szélmalomnak egy makett segítségével. Ez utóbbi, mint kiderült, korántsem olyan egyszerű feladat, mint amilyennek elsőre tűnhetett, ha éppen rossz helyre tettük le a megépítendő szél-erőművet: híradó-bejátszásokat nézhetünk a döntésünk politikai vagy éppen gazdasági hatásáról, de előfordul, hogy a malmunk ellen tüntetők üzennek nekünk.

Egyéb „komoly” munkára is játékosan készít fel a múzeum némely játéka, például egy teljes hajónyi szállítmány összeállításáról, majd az általa megtett útról is rendelkezhetünk, szem előtt tartva a rendelkezésre álló időt, illetve a leggyorsabb útvonal alapján történő bepakolási sorrendet. Ugyan tízévesnél fiatalabb gyerekek számára volt kitalálva az egész prezentáció (van kezdő verzió, de bárki választhatja a haladót is), de mire egy gyerek sikeresen teljesít minden feladatot, egy kisebb szállító- vagy termelőcéget is el tudna igazgatni. Mondanánk, hogy az iskola óta nem szórakoztunk ilyen jól vizsgázás közben, de igazából akkor egyáltalán nem szórakoztunk.

Miután sikerült teljesíteni a feladatokat, a tengerfenékre visz a lift, ahol továbbra is az energiaforrásokat szemléltetik, mindeközben meg az érkeink majdnem biztosak abban, hogy tényleg víz vesz körül, mi meg csak egy burokból szemléljük a vízi világ zajlásait.

Mielőtt elhagynánk a kiállítást, egy szavazóköri körzetben találjuk magunkat: felsorakozva néhány szavazófülke, és ha közelítesz hozzájuk, életnagyságú képernyőről kezd el beszélni hozzád valaki(k). A jelöltek innovatív ötleteket sorakoztatnak fel, amelyek között akad komoly szakember munkája és iskolás csoport aranyos ötlete is, a közös az, hogy a környezetünket szeretné védeni a különböző veszélyektől. Miután pedig kellően informálnak érzed magad, ténylegesen is szavazófülkébe vonulhatsz, és dönthetsz, hogy szerinted melyik akció érdemli meg legjobban, hogy komoly anyagi támogatásban részesüljön.

A nagyvilági dolgok után közelít a kép: ha a kijáratnál betáplálsz, hogy milyen tevékenységeket végzel milyen erőforrásokból és milyen gyakorisággal, a gép kiszámolja, hogy mennyit fogyasztasz, és tippeket ad, hogy mivel tudnád csökkenteni a fogyasztásodat, de tovább folytatva a „felnőttes” játékokat, egy nagyon ötletes és egyszerűen felépített csőrendszer segítségével arról is szemléltetést kaphatunk, hogy különböző tényezők hogyan befolyásolják a világpiac alakulását és (például) az üzemanyag árát. Jól meg-

tekernéd az infláció csövét szabályozó szelepet? Jó móka lehet, de a gazdaság kissé megsínyli. Egy vízvezeték-rendszer összetettsége talán leegyszerűsítő modell, de jól mutatja a gazdasági és politikai összefüggések kérelhetetlenségét és törvényszerűségeit, ezeket pedig sosem árt elég korán megtanulni és ténylegesen megérteni.

Első látásra a három kiállításban annyi a közös, hogy mi, egy éve itt élő, besimulni látszó turisták kinéztük magunknak a város legnépszerűbbjeinek listájáról. Bár ebben is van igazság, az összkép végül is azt mutatja, hogy ez a három anyag tud összeömlesztve is működni, mert kicsit ilyen a város is: együtt a sci-fi látkép a mézeskalács-házak mellett, a banki szektor a művészek által belakott utca mellett, szélmalomok a felhőkarcolók hátterében.

És közös bennük, hogy legalább annyira készültek a helyiek, mint a turisták számára. Hollandiában amúgy is jellemző, hogy szinte ódzkodnak az angol feliratoktól a mindennapi dolgok során (még az amúgy turistatenger által már teljesen elárasztott Amszterdamban is ritkán találni angol nyelvű eligazító-táblát), megelégednek azzal, hogy szinte mindenki (nem túlzás, az ország nagyjából 95 százaléka) jól beszél, de legalábbis ért angolul, és válasszol, ha kérdezik.

Az általunk meglátogatott múzeumok sem annyira nyelvileg, „magukat jól eladva” próbáltak keveset mutatni jó sok angol felirattal (ami, valljuk be, egyre inkább olcsó kiállítás-betegség), sokkal inkább a cselekvésre, a személyes élményre, egy-egy téma kapcsán érzékekre (is) ható elmélyülésre. Tudják, hogy a tényleges tanulás úgysem a múzeumokban zajlik, de az arra fogékonyak érdeklődését sikerrel kelthetik fel.

Egy szakma izgalmát, egy város áttekinthetőségét és befogadható vizuális élményét vagy éppen egy korszakos alkotói világot úgy bemutatni, hogy az önmagánál többet mondjon, nem éppen könnyű feladat, de amíg ezek a helyek tele vannak négy-öt tagú családokkal, akik láthatóan rutinosan járnak be az emeleteket, mindegyik korosztály megtalálja a maga részét, az őt megérintő technikai csafintáságot, egyszerű, analóg fényképet vagy éppen realiztikus miniatűr figurát, talán nem is teljesíthetetlen. A helyieket kiszolgáló, minden múzeumot és kiállítást összefogó RotterdamPass (és számos más holland városban ennek helyi megfelelője) s az általa kínált, számos ingyen megtekinthető akció már gyerekkortól bekapcsolja a helyben születetteket és lakókat a kulturális élet körforgásába, és még azelőtt kineveli a maga civilizált turistáit, hogy elhagynák választott vagy éppen szülővárosuk határait.